

voces, quibus ut instrumentis utitur ad res coordinandas simpliciter operatione in prædicamentis, compositione vero in propositionibus, discursu in syllogismis. Unde non aliter agit hic de vocibus et conceptibus, ut instrumentis ordinantibus prædicamenta, quam ibi, ut ordinantibus propositiones, et syllogismos.

Summa capituli I, de æquivocis, etc.

Tres definitiones continet hoc capitulum. Prima est æquivocorum, hoc modo: Æquivoca dicuntur ea, quorum nomen commune est, ratio vero substantiæ nomini accommodata diversa; sicut canis dicitur de animali et de sidere, homo, de vero et pieto. Secunda definitio est univocorum, et sic habet: Univoca dicuntur, quorum nomen commune est, et ratio substantiæ nomini accommodata eadem; ut homo respectu Petri et Pauli. Tertia definitio est denominatorum: Denominativa dicuntur, quæ ab aliquo nominis appellationem habent, solo differentia casu; ut a grammatica grammaticus denominatur. Traduntur istæ definitiones de æquivocis æquivocatis, et univocis univocatis, id est rebus significatis, non nominibus significantibus æquivoce, vel univoce; ideo ponitur in definitione *dicuntur*, non *significant*, vel *sunt*.

Summa capituli II, de complexis, etc.

Hoc capitulum continet duas partes. Prima continet duas divisiones. Secunda continet unam definitionem. Prima divisio est eorum, quæ dicuntur: Quædam complexæ dicuntur, ut: Homo currit; quædam in complexæ, ut homo, lapis, etc. Se-

cunda divisio eorum quæ sunt, seu: Rerum prædicamentorum quædam de subjecto dicuntur, et in nullo subiecto sunt, id est inhærent, ut universales substantiæ, quæ prædicantur, seu dicuntur de inferioribus, sed non inhærent. Quædam in subiecto sunt, et de subiecto non dicuntur, ut accidentia singularia. Alia nec in subiecto sunt, nec de subiecto dicuntur, ut substantiæ singulares. In secunda parte ponit definitionem eorum, quæ in subiecto existunt: Id in subiecto esse dico, quod est in aliquo non ut pars, ut sit autem seorsum ab eo, in quo inest, fieri nequit.

Summa capituli III, de regulis.

Duas regulas tradit, quæ deserviunt ad cognoscendas lineas prædicamentorum, et quantum ad progressum a superioribus ad inferiora, quod pertinet quasi ad profunditatem, seu altitudinem prædicamenti, et quantum ad progressum ad ea, quæ ponuntur ad latera, scilicet differentias, quod pertinet quasi ad latitudinem. Prima regula: Cum quidpiam de quopiam prædicatur ut de subiecto, quæ dicuntur de prædicato, dicuntur etiam de subiecto; ut si homo dicitur de Petro, et animal dicitur de homine etiam animal dicitur de Petro, et rursum quod dicitur de animali, dicitur de homine et de Petro.

Secunda regula: Quando genera non sunt subalternatim posita, id est unum sub alio coordinatum, differentiæ eorum diversæ sunt; quando vero sunt subalternatim posita, differentiæ possunt esse eadem; sicut animal, quod est in substantia, et scientia, quæ est in qualitate, non habent easdem differentias, bene tamen animal et corpus, quæ sunt in eadem coordinatione.

Summa capituli IV.

Duo facit in hoc capite. Primo dividit ea quæ incomplexa, seu simplicia sunt in decem prædicamenta, scilicet substantiam, quantitatem, etc., quæ supra numeravimus. Secundo probat istas voces esse simplices, quia omnis oratio, aut est vera, aut falsa, sed nulla istarum vocum incomplexarum est vera aut falsa, ergo non est complexa sed simplex.

QUÆSTIO XIII.

DE ANTEPRÆDICAMENTIS ET ANALOGIS.

ARTICULUS I.

Quid sint antepredicamenta et cur de illis hic egerit Aristoteles.

Diximus superius antepredicamenta continere quædam quasi prærequisita ad coordinationem prædicamentorum constituendam et discernendam. Talia ergo prærequisita sunt quatuor distinctiones, seu conditiones, quas hic Aristoteles præmittit. Prima distinctio, seu primum antepredicamentum est divisio univocorum, æquivocorum et denominatorum. Secundum est distinctio complexorum et incomplexorum. Tertium antepredicamentum est distinctio eorum, quæ sunt in subiecto, et eorum, quæ dicuntur de subiecto. Quartum est distinctio eorum quæ ad rectam lineam prædicamentorum pertinent, et eorum quæ ad latum et indirecte se habent, quod per duas regulas antepredicamentales explicat. Ipsa autem divisio entis in diversa prædicamenta non pertinet

ad antepredicamentum, sed notificatio est ipsorum prædicamentorum.

Ratio primi antepredicamenti est, quia ad ordinationem prædicamentorum intelligendam oportet considerare triplicem respectum. Primus est ad ea prædicata, quæ sunt supra omnia prædicamenta. Secundus est ad ea, quæ in eodem prædicamento coordinantur. Tertius est eorum, quæ sunt in uno prædicamento, ad ea quæ sunt in alio. Et similiter oportet considerare convenientiam, vel disconvenientiam in nominibus, quia Logicus non agit de rebus nisi prout nominibus et conceptibus explicatur. Respectus ergo prædicamentorum ad ea quæ sunt supra prædicamenta est respectus analogorum, vel æquivocorum, quia non conveniunt prædicamenta in aliquo superiori univoco. Respectus ad ea quæ in eodem prædicamento ordinantur est univocorum, quia est secundum eandem rationem, et non solum secundum idem nomen. Respectus vero unius prædicamenti ad aliud est secundum denominationem, quatenus unum accidentaliter se habet ad aliud; nam essentialiter non potest comparari unum prædicamentum ad aliud, quæ enim essentialiter communicant, sunt in eodem prædicamento. Et ideo necesse fuit agere de æquivocis, et univocis, et denominativis tanquam de primo antepredicamento explicante istum triplicem respectum, sine quo coordinatio et adunatio prædicamentorum non potest explicari.

Ratio autem secundi antepredicamenti est, quia prædicamenta sunt coordinationes rerum simplicium, non complexarum; ponuntur enim nature in prædicamentis, quæ habent unicam definitionem et quidditatem, quod enim non habet

unitatem et quidditatem in essentia non est simpliciter ens, sed plura entia. Unitas enim est passio entis. Oportet ergo in coordinationibus essentiarum ponere naturas incomplexas, quæ solum sunt quidditates definibiles. Et sic debuit poni pro alio antepredicamento distinctio complexorum et incomplexorum.

Ratio tertiæ antepredicamenti est quia ista series, seu coordinationes predicamentorum in quolibet predicamento, dicuntur penes subiecti et predicari, id est penes subiecta et predicata superiora et inferiora; necesse est ergo ad coordinationes istas formandas distinguere quid sit esse in subiecto, et dici de subiecto. Nam esse in subiecto pertinet ad aliquid reale, scilicet ad accidens quod inhæret; et dici de subiecto, ad aliquid intentionale, scilicet ad predicatum quod de aliquo dicitur. Et sic facit Aristoteles quatuor combinationes. Nam quædam dicuntur de subiecto, sed non sunt in subiecto, ut substantiæ universales, quæ predicantur de inferioribus, sed non inhærent; alia per aliud extremum sunt in subiecto, sed non dicuntur de subiecto, sicut accidentia singularia, quæ inhærent, ut hæc albedo, sed non predicantur quia non sunt superiora; alia nec dicuntur, nec sunt in subiecto, ut singulares substantiæ, v. g. hic homo; alia denique dicuntur, et sunt in subiecto, ut accidentia universalis, v. g. album. Atque ita in hoc tertio antepredicamento distinguit Aristoteles duplex genus entium, scilicet substantiam et accidens, et duplex genus intentionum, scilicet universalitatis et singularitatis, quod totum maxime conducit ad formandum istas coordinationes predicamentorum accidentium et substantiæ secundum singularitatem et universalitatem.

Denique ratio quartæ antepredicæ-

menti ea est, quia in coordinatione predicamentorum necesse est cognoscere tam connexionem eorum quæ in recta linea ponuntur, quod pertinet ad collocationem rectam predicamenti, quam connexionem, vel separationem eorum quæ ponuntur ad latus tanquam differentiæ. Et sic tradit duas regulas. Prima est: Quando aliquid predicatur de aliquo subiecto, quæcumque dicuntur de predicato dicuntur de subiecto. Et est sensus: Quando aliquid dicitur de subiecto, id est de inferiori sive sit simpliciter subiectum infimum, ut individuum, sive non sit omnino infimum, sicut species, quidquid est universale respectu illius inferioris se habet tanquam predicatum illius. Et sic quidquid de tali predicato dicitur, et respectu ipsius predicati universale est, etiam dicitur, et erit universale respectu illius inferioris subiecti et contenti sub tali predicato; et sic illa regula deservit ad coordinationem directæ lineæ predicamentalis intelligendam, quæ ex predicatis superioribus et universalibus, et inferioribus sub illis contentis coalescit.

Secunda vero regula est: Generum non subalternatim positorum, id est quorum unum sub altero non ponitur, non sunt eadem essentialiter differentia. Si autem subalternatim ponantur easdem differentias habere possunt, id est participare superiores differentias, quia istæ, cum constituent genera superiora, cum ipsis ad inferiora descendunt. Genera autem subalternatim esse posita dupliciter possunt intelligi: vel quia unum sub altero ponitur, vel quia utrumque sub uno tertio, sicut animal et planta, unum non ponitur sub alio, sed utrumque sub vivente. Et ideo dicendum est quod, ut aliqua genera simpliciter et omni modo careant eisdem differen-

tiis, oportet quod neutro modo sint subalternatim posita et consequenter pertineant ad diversa predicamenta, quia si sunt sub uno tertio genere, saltem differentiam illius generis eadem participant; sed quia unum non participat differentiam alterius, sed ambo differentiam superioriorem sui generis, sub quo tanquam sub tertio continentur, ideo non dicuntur habere easdem differentias quasi ab uno genere ad aliud communicatas, sed ab uno tertio superiori derivatas.

Sed oportet bene notare: Quod contingit diversa genera similes habere differentias quibus dividantur, sicut potentia dividitur in cognoscitivam et appetitivam ut in duo genera, et quodlibet illorum in corporalem et spiritualem; et similiter e contra spiritualis potentia dividi potest in cognoscentem et appetitivam, et quantitas dividitur in continuam et discretam, et unaquæque earum in successivam et permanentem. Et similiter propositio dividitur in categoricam et hypotheticam, et unaquæque earum in affirmativam et negativam. Cæterum istæ differentiæ si sunt essentialiter et formales, licet similes videantur, revera tamen sunt diversæ, et non possunt esse ejusdem rationis; quod patet, quia constituunt formaliter naturas diversas, ergo ipsæ non possunt esse ejusdem rationis. Unde est regula generalis sancti Thomæ, I-II, questione LXXII, art. v, quod differentia quæ constituit diversitatem specierum nunquam invenitur nisi in speciebus diversis, sicut rationale et irrationale, animatum et inanimatum nunquam possunt inveniri nisi in diversis speciebus. Differentia autem quæ non constituit diversitatem speciei, sed in diversis speciebus invenitur, non repugnat inveniri etiam in his, quæ sunt ejusdem speciei; ut in cygno et

corvo, quæ sunt diversæ speciei, invenitur albedo et nigredo, quæ etiam in duobus hominibus inveniuntur. Si ergo differentia allata sunt constitutivæ et essentialiter, poterunt esse similes, sed non sunt eadem, sicut corporeum et spirituale, quod dividit potentias et quod dividit substantias, non est idem corporeum et spirituale; et adhuc inter ipsas qualitates et potentias corporeum et incorporeum diversæ rationis invenitur, sicut alia est spiritualitas appetitivi, alia intellectivi. Et in propositione categorica et hypothetica diversa affirmatio et negatio est, quæ dividit unam, atque dividit alteram. Bipes autem et quadrupes non sunt differentia per se constitutivæ, sed accidentales, ut ex D. Thomæ, supra diximus. Quare nunquam differentia per se et formaliter constitutivæ sunt ejusdem rationis in diversis generibus, vel speciebus.

ARTICULUS II.

De definitione et divisione æquivocorum.

Æquivoca definit Arist.: *Quod dicuntur ea quorum nomen commune est, ratio vero substantiæ significata diversa.* In qua definitione clare constat voluisse agere de æquivocis æquivocatis: tum quia definit in plurali æquivoca; tum quia dicit: Quorum nomen commune est. Non ergo ipsum æquivocum æquivocans, quod est nomen, sed ea quæ nomine significantur definit. Et hæc sunt æquivoca æquivocata. Sed quia non dicuntur æquivocata nisi ratione intentionis alicujus, quæ dicitur æquivocatio; et hæc, ut statim dicemus, non convenit rebus significatis nisi ut subsunt nomini, non vero conceptui ultimato, ideo traditur definitio per nomen in ordine ad

quod sumitur intentio æquivocatio-
nis.

Particulæ definitionis non indi-
cunt longa expositione. Dicitur: *quo-
rum nomen*, id est vox significativa,
sive sit proprie nomen, sive verbum,
vel quilibet alius terminus signifi-
cativus. Dicitur: *ratio significata di-
versa*, sumendo *ly rationem*, ut bene
notat Cajetanus, in præsentī, pro con-
ceptu significato per nomen, et præ-
cipue pro conceptu objectivo. An vero
etiam conceptus formalis debeat esse
diversus statim dicemus. Et dicitur:
ratio substantiæ, id est quidditatis, seu
rei, quia æquivoca significant res di-
versæ quidditatis, alias essent uni-
voca, si pro eadem quidditate si-
gnificarent.

Definitum autem in hac definitio-
ne explicandum est sicut in aliis
definitionibus logicalibus, ut dixi-
mus de definito generis, quod est
ipsa intentio secunda in concreto,
prout convenit æquivocis æquivo-
catis.

Insurgunt tamen aliquæ breves
difficultates ad pleniorē explica-
tionem eorum, quæ de æquivocis
dicuntur. Prima: An detur pura
æquivocatio in conceptu mentis ul-
timato, sicut in voce? Ad quod bre-
viter respondimus, 1 lib. Summul.,
cap. vi, negative. Et fundamentum
est: Quia æquivocum est quod si-
gnificat plura significata in quan-
tum diversa, id est in quantum in
nullo conveniunt; si enim significa-
ret plura et conveniunt in aliquo,
ut simpliciter uno, vel saltem pro-
portionaliter uno, non esset pura
æquivocatio, sed univocatio, vel
analogia. Conceptus autem, cum sit
naturalis similitudo rerum, non po-
test esse unus si objecta sunt plura
et nullo modo una, quia unitas ejus
in ratione representationis et simi-
litudinis sumitur ex aliqua unitate
rei representatæ, ab objecto enim
sumit specificationem, et consequen-

ter unitatem specificam. Si ergo ob-
jecta sic representantur, ut plura,
quod non prout conveniunt in ali-
quo, quod est representare plura
in quantum diversa, non remanet
aliquid unde sumat unitatem ille
conceptus, quia representatio natu-
ralis solum ab objecti unitate sumit
unitatem.

Ex quo constat non esse similem
rationem de ipsa voce, seu conceptu
non ultimato, qui est conceptus vocis
significativæ; nam vox significativa
non intrinsece significativa est, sed
ex impositione; non autem repugnat
eidem voci, accumulare plures im-
positiones, repugnat vero plures na-
turales representationes eidem con-
ceptui convenire, cum ejus essentia-
lis ratio in representatione consistat.
Nec etiam est simile de analogia, quæ
respicit sua analogata non secundum
rationem omnino diversam, sed ali-
quo modo unam, saltem proportiona-
liter, quod sufficit ad unitatem con-
ceptus, ut postea dicemus, vel si ipsa
non sufficit, multo minus sufficiet
univocatio. Sicut etiam in sententiâ
probabili subjectum et prædicatum
in eadem propositione unica qualita-
te representativa attinguntur, quia
sub aliqua unitate saltem prædica-
tionis et conjunctionis conveniunt.

Secunda difficultas: An nomen
æquivocum sit dicendum unum no-
men, vel plura, sicut propositio æqui-
voca vocatur propositio plures? Resp.
simpliciter esse dicendum unum
nomen, licet habeat plures significa-
tiones, quia unitas alicujus concreti
accidentalis sumitur ex unitate sub-
jecti, ut sæpe affirmat D. Thomas,
præsertim in p. q. iii, ar. vii, ad 2. Si-
cut homo vestitus pluribus vestibus
non dicitur plura vestita, sed unum
vestitum, et unum corpus cum plu-
ribus qualitatibus non dicitur plura
qualia, sed unum: Numerantur
enim concreta accidentalia ratione
suppositorum, non ratione forma-

rum, quæ per se non habent esse,
sed per subjectum. Cum ergo no-
men, seu terminus sit concretum
accidentale constans ex voce et si-
gnificatione, numerari non potest,
nisi multiplicetur subjectum, et
non solum significationes, quæ
sunt formæ. In æquivocis autem est
una et eadem vox, habent enim no-
men commune, igitur non sunt di-
cenda plura nomina simpliciter. Et
hæc est expressa sententiâ S. Tho-
mæ, licet aliqui recentiores contra-
dicant; ut videri potest in Quodlib.
iv, art. xvii, cum inquit: « Quod
unitas, aut diversitas vocis signifi-
cativæ non dependet ex unitate, aut
diversitate rei significatæ, alioquin
non esset aliquid nomen æquivo-
cum. » Et similiter in Opusc. xxxix,
cap. iv, inquit: « Quod apparentia
in fallacia æquivocationis est unitas
dictionis ejusdem simpliciter. » Et
videri etiam potest c. xxxiii, 1 Con-
tra Gent.; et II Metaphys., lect. iii.
Et constat ex definitione Philosophi,
quia dicit æquivoca esse quorum no-
men commune est, si autem non es-
set unum et idem nomen, nec esset
commune. Nec dixit Philosophus:
quorum vox communis est, sed quo-
rum nomen; atque adeo non sufficit
dicere quod æquivocum est unum
materialiter ratione vocis, sed in
quantum nomen.

Nec obstat quod propositio æqui-
voca, id est constans termino æqui-
voco dicatur propositio plures: di-
citur enim plures non vocaliter sed
mentaliter, quia non subordinatur
uni propositioni in mente, in voce
autem unica propositio est; unde
dicit S. Thomas, Opus. xxxix, cap. v:
« Quod sicut æquivocatio provenit
ex eo quod dictio penitus eadem plu-
ra significat; sic amphibologia ex
eo quod una oratio penitus eadem
plura significat »; amphibologia
autem est oratio constans termino
æquivoco.

Sed dices: Nomen æquivocum ha-
bet plures formas constitutivas no-
minis, scilicet significationes, et
solum habet unitatem subjecti, quod
pertinet ad unitatem materialem,
non ad formalem, quæ sumitur a
forma. Sufficit autem ad pluralita-
tem accidentium in concreto plura-
litas ex parte formæ, licet subjectum
sit idem. Tum quia alias omnia ac-
cidentia quæ sunt in uno subjecto
habent eandem unitatem et face-
rent idem concretum, v. g., in ho-
mine album, calidum, sanum es-
sent idem concretum, siquidem de-
sumitur ab unitate subjecti, quod
cum sit absurdum, consequenter
etiam dicendum est quod unitas
numerica accidentis in concreto
poterit multiplicari non multiplica-
to subjecto, sed solum forma. Tum
etiam quia substantiva multiplican-
tur juxta multiplicationem suæ for-
mæ, ut docet S. Thomas, 1 part., q.
xxxix, art. iv; ergo multo magis
accidentalia, præsertim quando
etiam substantive significantur, si-
cut *ly nomen*, *ly terminus*; nam mi-
nus videtur requiri ad multiplica-
tionem accidentis, quam substantiæ,
præsertim cum multiplicatio sit de
genere malorum, quæ ex quocumque
defectu nascitur: ergo si ad mul-
plicationem substantiæ sufficit mul-
tiplicatio formæ, etiam ad multiplica-
tionem accidentium.

Respond.: Quod in pluralitate nu-
merali aliud est quid requiratur
tanquam ratio et principium mul-
tificationis numeralis, aliud quid re-
quiratur tanquam conditio; in sub-
stantiis quidem ratio multiplicatio-
nis sumitur a diversitate formæ, non
quomodocumque, sed afferentis se-
cum suppositum, quia hæc conditio
afferendi suppositum est connatu-
ralis formæ substantiali. Unde si
desit, quantumcumque multiplicen-
tur formæ non fit numeratio indi-
vidualis, sicut D. Thomas docet,

III p., q. III, art. VII, in casu quo assumerentur a persona Divina tres naturæ humanæ. In accidentibus vero e contra, ratio multiplicandi numeraliter concretæ formarum est multiplicatio suppositorum. Unde dicimus quod pluralitas accidentis sequitur pluralitatem formæ, prout fuerit pluralitas; nam specifica sequitur pluralitatem formæ absolute et in abstracto secundum principia formalia; pluralitas numerica sequitur formam ut suppositam perse, si fuerit substantia, vel ut subjectam in alio, si est accidens.

Et ad replic. : Quod omnia accidentia erunt in subjecto unum numero accidens. Respond. : Non sequi quod sint idem numero, nisi in quantum significentur intra eandem formam specificam. Et sic licet homo sit calidus et albus, non tamen dicitur plura qualia, sed unum quale, quia accidentia diversæ speciei, quæ sunt in eodem subjecto non habent eandem unitatem numericam, sed unumquodque habet suam intra suam speciem. Cæterum concretionem secundum significationem ejusdem formæ non multiplicant, nisi multiplicentur subjecta, quia ipsæ formæ non sunt ex se concretum, seu suppositum, sed ratione subjecti cui inhaerent.

Ad secundam replic. : Quod substantiva multiplicantur per multiplicationem formarum, jam diximus intelligi per multiplicationem formarum, quæ important secum suppositum; alias si suppositum manet unum, formæ non multiplicantur nisi specificè, et secundum nomina significantia diversam speciem, non secundum concretionem numeralem. Quod multo magis currit de accidentibus, etiamsi substantive significentur, quia ipsa secundum se non ferunt suppositum, sed concretionem habent ratione sub-

jecti. Et ita minus requiritur ad multiplicationem concretam accidentis quam substantiæ, scilicet sola numeratio suppositorum; ad multiplicationem autem substantiæ requiritur multiplicatio suppositi et formæ, seu potius formæ ut ferentis secum suppositum. Neque multiplicatio accidit ex quocumque defectu, sed talis multiplicatio scilicet numerica ex tali defectu, scilicet quia non multiplicantur supposita.

De æquivocis, seu analogis duas regulas tradidimus lib. I Summul., c. VI. Prima : Analogum per se sumptum stat pro famosiori significato, ut si dicas : Leo currit, stat pro leone vero, non metaphorico. Et intelligitur regula de analogis duorum conceptuum, ut sunt analogæ attributionis, vel metaphora. Quæ regula habetur apud D. Thomam, in I, dist. IX, quæst. I, art. I, ad 2 : « Quando, inquit, aliquid simpliciter absolute, intelligitur de eo, quod simpliciter est, sicut ens absolute dictum significat substantiam. » Secunda regula : Talia sunt subjecta qualia permittuntur a suis prædicatis. Quæ etiam sumitur ex D. Thoma, q. VII de Verit., artic. V, ad 3, ubi inquit : « Quod aliquid simpliciter dictum intelligitur quandoque de eo quod posterius dicitur ratione alicujus adjuncti. » Et prima regula intelligitur de analogo per se sumpto sine aliqua restrictione, sive ex parte subjecti, sive ex parte prædicati; ratione enim unionis etiam subjectum restringit, ut si dicas : Pratum ridet, ly ridet stat metaphorice ratione unionis ad pratum. In secunda autem regula, cave ne ponatur distributio a parte subjecti; illa enim impedit alienationem, quæ restrictio quædam est, et sic in rigore est falsum dicere : Omne ens est Deus; omnis homo est pius, quamvis ex modo loquendi et non ex rigore logico concedatur

hæc propositio : Omnes reges Hispaniæ sunt in ista aula, intelligendo de regibus pictis. Secundo observa ut, posita alienatione in aliquo analogo ex particula adjuncta, ut in hæc : Homo est pius, ubi stat pro homine picto, non pro vero, sua contradictoria delur sic : Nullus homo pius est pius, ut servetur idem subjectum cum eadem alienatione, quia si sic non fieret, in illa distributiva impediretur alienatio a distributione, sicut etiam impeditur a negatione, ut cum dicitur : Homo non est pius, ibi non applicatur, sed removetur alienatio, ut etiam in hæc : Deus non generat, non restringitur ly Deus ad standum pro Patre, ut S. Thomas docet, I par., q. XXXIX, art. IV, ad 3.

ARTICULUS III.

Quid et quotplex sit analogia.

Difficultates de analogia, quæ satis metaphysicæ sunt, ita copiose et subtiliter a Cajetano disputate sunt in Opusc. de analogia nominum, ut nobis locum non reliquerit quidquam aliud excogitandi.

Ergo communis et vulgata sententia est analogiam esse mediam inter puram æquivocationem et univocationem, eo quod res significata nec est omnino eadem, sicut in univocis, neque omnino diversa, ut in æquivocis, sed in se quidem diversa, proportionaliter autem et secundum habitudinem una, quod tanquam manifestum docet S. Thomas, II Metaph., lect. III. Aliqui tamen recentiores existimant analogia quidem distingui ab Aristotele ab æquivocis a casu, sed simpliciter pertinere ad æquivoca, eo quod analogia est species quædam æquivocationis, et ita oportet quod conservet genus illius, quod est habere ex parte rei significatæ diversas rationes, et solum unum nomen. Unde

reducitur tota ratio analogiæ, non ad rem significatam, quasi alia et alia non sit, sicut in æquivocis, sed ad causam significationis in nomine, quia scilicet habitudo unius ad alterum, vel ad plura, causa est quod nomen unius alteri applicetur. Et hæc habitudo tunc analogia vocabitur, quando fuerit habitudo proportionis; si autem alia habitudo fuerit, dicitur æquivocum ad unum, sed non analogum.

Cæterum, licet verum sit quod si præcise attendamus significationem et græcismum illius nominis *analogia*, solum significat proportionem et ea quæ ratione habitudinis proportionis unum sunt, quæ ratione Philosophus, I Ethicor., et D. Thomas ibi, lect. VII, vocant unum secundum analogiam ea, quæ sunt unum in habitudine proportionis, quæ vero secundum alias habitudines unum sunt, vocant plurimum ad unum vel ab uno, et Cajetanus ipse Opusc. cit., cap. I, solam analogiam proportionalitatis vocat veram analogiam, reliquas abusive, quod etiam observat Magist. Solo, super cap. de æquivocis, art. II, corollario I; tamen negari non potest quod ex usu scholæ et sapientium analogia sumuntur generaliter pro his, quæ nec pure æquivoca sunt, nec pure univoca, ex quacumque habitudine unitatem illam proportionalem et secundum quid habeant, ita quod ratio significata non sit pure diversa. Nam generaliter fatetur Aristoteles quædam dari, quæ nec æquivoce dicantur, neque univoce, et hæc dicit D. Thomas analogice dici, ut constat præsertim ex IV Metaph., cap. I, lect. I, apud D. Thomam; VII Metaph., lect. IV, textu X; et XI Metaph., lect. III; et XII, lect. IV, in fine; et quæst. II de Verit., art. XI; et quæst. VII de Potentia, art. VII; et I p., quæst. XIII, art. VI. Et ipsam analo-

giam dividit S. Thomas in analogiam attributionis, et proportionalitatis, seu habitudinis plurium ad unum, vel ab uno, aut aliis similibus nominibus, quæ æquivalent istis; ut constat præsertim ex illa quæst. II de Veritate, art. XI; et VII de Potent., art. VII; et in I, dist. XIX, q. V, art. II, ad I. Et loquitur de analogia condistincta ab æquivocis simpliciter, quæ sunt æquivoca a casu. Et ratio est, quia ista omnia non significant res omnino diversas, sed aliquo modo unam, ergo aliquam differentiam habent ab æquivocis pure, et tamen nondum univoca sunt, quia non significant omnino idem. Quare ergo analogia non appellabuntur, ut ista differentia significetur?

Aliqui autem, ex eo quod analogia a nullis analogatis præscindunt, neque etiam a modis, seu differentiis, sed in illis imbibuntur, ex parte rei nullam unitatem analogis tribuunt, sed solum in significatione vocis, ut P. Vasq., II tom. I p., disp. CXIV, cap. II, et disp. CXXI, cap. II. Cæterum illud primum nos admittimus, ut infr., art. V, ex D. Thoma et Cajetano probabitur. Sed secundum est omnino impossibile, quia est facere ens pure æquivocum, quod toties negat Philosophus, ut quæst. seq., art. II, probabitur. Et propositiones, in quibus prædicatur ens vel esse, constat rebus ipsis convenire; nihil enim magis reale quam esse, vel ens a quo quidquid reale est dicitur realitatem habere, si habet esse; ergo esse in eorum, in quo omnia realia entia conveniunt, non appellationem dicit, sed veritatem realitatis. Quomodo autem unitatem habeat ille conceptus infra declarabitur.

Quare constat ex dictis quod analogia sunt quidem species æquivocorum, quatenus non significant omnino idem, sicut univoca. Cæterum

distinguuntur ab æquivocis a casu quia non significant pure diversa, sed diversa quæ proportionaliter sunt unum. Neque hoc solum tenet se ex parte significationis, seu causæ significationis, sed etiam ex parte rei significatæ; nam si ex parte rei significatæ non esset aliqua proportio et habitudo convenientiæ, ipsa significatio, seu applicatio ex parte significationis cum tali habitudo falsificaretur.

Ut ergo explicemus divisiones analogiæ supponenda est ipsa communis ratio analogiæ, deinde dividenda. Cum autem ex dictis constet analogia dici, quæ rationem significant non omnino diversam, sed cum aliqui unitate, omnis autem unitas, in qua plura conveniunt, fundatur in convenientiâ, vel similitudine, aut identitate rerum, oportet discernere unitatem analogam ab univoca ex parte diversæ convenientiæ, seu identitatis unius ab altero. Dicuntur enim univoca convenire secundum unitatem simpliciter, seu convenientiam simpliciter, quia assimilantur in aliqua una natura, sive specifica, sive generica. Analogia vero dicuntur convenire secundum unitatem proportionalem, quatenus non sunt res habentes paritatem, seu similitudinem in aliqua natura, sed dicuntur esse idem proportionaliter, non, æqualiter: quod significantius hispanice exprimitur: *Es lo mismo ensu tarento*, quasi dicas in sua mensura, et in sua proportione; dicitur enim proportio juxta D. Thomas, V. Ethic., lect. V, *habitudinis unius quantitatis ad aliam*, quantitas autem habet rationem mensuræ; et ideo unitas, seu convenientia proportionis est unitas commensurativa, seu juxta cujusque termini mensuram, non absolute. Univoca vero dicuntur, quæ habent rationes absolute similes, id est, cum æqualitate et pari-

tate in aliqua natura; analogia vero, quæ deficiunt ab unitate, seu convenientia absoluta, et solum habent convenientiam modo relativo, id est juxta proportionem, seu commensurationem. His suppositis, est duplex divisio analogorum. Prima est in analogiam *proportionis* et *proportionalitatis*. Analogia proportionis pluribus nominibus nominatur; solet enim etiam appellari analogia *attributionis*, eo quod ab uno principali solet fieri denominatio, seu attributio ad alia, ut a sanitate animalis fit attributio et denominatio ad urinam et medicinam, quæ etiam dicuntur sana. Vocatur etiam analogia unius ad alterum, vel plurium ad unum, ob eandem rationem, quia ab uno fit denominatio ad plura. Denique vocatur etiam analogia proportionis, quia fit ratione alicujus correspondentiæ, vel commensurationis inter plura; quæ proportio aliquando est secundum determinatum excessum, ut proportio quæ est inter vires hominis et pondera quod ferre potest, aliquando est sola habitudo correspondentiæ sine determinatione, ut inter creaturam et Deum ex D. Thoma, VII de Potent., art. X, ad 9; et II de Verit., art. XI. Analogia autem proportionalitatis vocatur etiam secundum comparationem, eo quod fit secundum æqualitatem, vel comparationem ipsarum proportionum; nam, ut docet S. Thomas, V. Metaph., lect. V, « æqualitas in proportionibus vocatur proportionalitas. »

Definitur ergo analogum proportionis, seu attributionis: *Quorum nomen commune est, ratio vero significata eadem est secundum terminum, diversa secundum habitudines ad illud*; sicut sanum dicit eandem rationem ex parte sanitatis, quæ est in animali, diversas vero habitudines in urina et herba ad ipsam sanitatem animalis ut ad terminum.

Ita sumitur ex D. Thoma, XI Metaph., lect. III, ubi ista analogia sic definit, dicitque vocari analogia, quia proportionantur ad unum; et videri etiam potest Cajetanus, Opusc. cit., cap. II et III. Analogia proportionalitatis dicuntur: *Quorum nomen commune est, ratio vero significata eadem secundum similitudinem, seu convenientiam proportionum*. Ita sumitur ex D. Thoma, I Ethicor., lect. VII, et q. II de Verit., art. XI; alique locis supra cit., et Cajet. nuper cit.

Verum est has species analogiæ aliis nominibus exprimi a Div. Thoma in I, distinct. XIX, quæst. V, artic. II, ad I; nam analogia proportionis, seu attributionis dicitur analogia *secundum intentionem* et *non secundum esse*, quia videlicet intentio illa, seu ratio, a qua denominatio fit, non est in omnibus analogatis secundum esse, sed in uno tantum, quod est magis principale. Analogia vero proportionalitatis vocatur ibi *secundum esse* et *secundum intentionem*, quia videlicet non parificantur analogata, seu non conveniunt in aliquo uno a quo habeant intentionem, seu denominationem, neque in aliquo uno, quod in omnibus habeat idem esse, sed oportet quod unumquodque habeat suam rationem intrinsicam diversam ab alio, sed aliquo modo proportionatam cum alio, sicut ens cum dicitur de substantia et accidente. Alia autem analogia, quæ vocantur ibi *secundum esse* et *non secundum intentionem*, et a Cajetano et aliis vocantur analogia inæqualitatis, proprie analogia non sunt, licet apud physicum analogia dicantur, quia non conveniunt in materia, sicut corruptibile et incorruptibile, ut dicitur X Metaphys., textu V, quæ tamen conveniunt univoco in ratione corporis vel substantiæ.

Secunda divisio est analogiæ proportionalitatis in propriam et im-

propriam, seu metaphoricam. Propria est quando ratio significata per analogum invenitur in utroque analogato formaliter et vere, sicut ens invenitur in accidente et substantia. Metaphorica est quando ratio significata invenitur formaliter in uno et similitudinarie, seu per translationem in alio, sicut risus invenitur formaliter in homine, abusive in prato. Quæ divisio non est prætermissa, sed asserta a D. Thoma, 1 Ethicor., lect. vii, ubi metaphoricam analogiam designat illis verbis: « Quia dicuntur secundum proportionem unam ad diversa subiecta, eandem enim proportionem habet visus ad corpus, et intellectus ad animam. » Et sic intellectus dicitur oculus similitudinarie, quia vere non est oculus, sed tanquam oculus. Et omne quod metaphoricè et similitudinarie denominatur ab aliquo, non denominatur esse illud, sed tanquam illud, ut Christus non dicitur leo, sed tanquam leo; ideoque non retinent eundem conceptum in mente, licet habeant idem nomen, ut diximus in Summulis, quæst. vii, artic. ii. Nec ista nomina metaphoricè analogiæ deservientia ex sua impositione analogata sunt, sed ex translatione et usu hominum sic circumloquentium et comparantium, ut accipiant unum tanquam aliud, ut magis infra manifestabitur, art. v. Unde neque proprie est species analogiæ, sed quædam comparatio unius ad aliud cum retentione ejusdem nominis; et sic abusive analogata dixit Cajetanus esse, cap. iii illius Opusc. et nos de illis tanquam de non propria analogis philosophati sumus, loco cit. Summularum.

Denique dividi solet analogia in analogiam duorum conceptuum, et unius conceptus, quod examinandum est infra, artic. v, ubi ostendimus quæ analogata uno conceptu

concupi possint, et quæ diverso.

Sed inquires: An transcendentia dicant aliquam speciem analogiæ ab istis distinctam. Respond.: Aliques ita existimare. Sed nos juxta Aristotelis et D. Thomæ placitum, transcendentia quidem inter analogata numeramus, ut patet in Metaph., lect. viii, ejus rationem fusius expendemus quæst. sequent. agentes de entis analogia, quia ipsæ differentia, in quibus transcendentia imbibuntur, ex ipsamet ratione transcendentali, non autem ex additione conceptus a transcendente distincti, diversitatem habent, et consequenter ratio transcendens æque se habet ad unitatem et diversitatem ex suo conceptu, quod est non esse simpliciter unum. Cæterum analogiam hanc transcendentium ad analogiam proportionalitatis propriæ reducimus, vel attributionis, ut aliqui putant, sicut manifestabitur agendo de analogia entis quæst. seq.; eadem enim ratio est ac de cæteris transcendentibus. Et interim videri potest D. Thomas, 1 Ethic., lect. vii, ubi id asserit de bono, quod est unum ex transcendentibus; et 1 part., quæst. vi, art. iv; et qu. vii de Potentia, art. vii, ubi agit de ente; et aliis locis sup. citatis.

Dices: Ens dictum de Petro et Paulo, vel de duobus aliis individuis est transcendens, cum imbibatur etiam in eorum differentiis, et in omni eorum ratione, et tamen neque est proportionalitatis, neque proportionis, siquidem inter individua est omnimoda æqualitas; ergo falsa est doctrina. Respond.: Transcendens de se et per se ad plura extendi, quæ et specie et genere differunt, respectu quorum analogum est, et sic non coaretatur ad illa tantum individua; respectu tamen illorum præciise analogum non est, licet transcendens sit, sed hoc est per accidens, quia non sumitur ra-

tio transcendens secundum se totam, sed cum restrictione ad duo inæqualitatem formalem non habentia, sed tantum materialem, quæ non est diversitas inæqualis, et ideo secundum restrictionem ad illa non exercetur inæqualitas et diversitas simpliciter analogiæ, licet transcendentia remaneat, sed restricte, et per accidens considerata, non secundum quod habet ex se.

ARTICULUS IV.

Explicantur conditiones horum analogorum.

Duæ sunt principales conditiones in analogis attributionis et proportionalitatis, ex quibus aliæ accessoriæ pendent. In analogis attributionis, seu proportionis, ex multis conditionibus, quæ illis tribui solent, illa est præcipua: Quod in principali analogato invenitur forma intrinsece, in aliis vero extrinsece et per denominationem. Ex qua conditione sequuntur aliæ tres, Prima: Quod forma analogata in istis debet esse una numero, utpote quæ solum reperitur in uno analogato. Secunda: Forma principalis analogati debet poni in cæterorum definitione, quæ ab illa denominantur. Tertia: Quod illa analogata non sunt unius conceptus, sed plurium habentium aliquam connotationem inter se, et non sicut æquivoca a casu. Quæ omnes conditiones videri possunt in sano, respectu animalis et medicinæ, vel herbæ etc. Similes autem conditiones inveniuntur in analogis metaphoricis, quæ etiam sunt plurium conceptuum et similia satis analogis attributionis.

In analogis autem proportionalitatis propriæ, præcipua conditio est: Quod in omnibus analogatis intrinsece et formaliter invenitur aliqua ratio proportionis, secundum quam

assimilantur inter se modo proportionali. Ex qua sequuntur aliæ tres conditiones oppositæ conditionibus analogiæ proportionis. Prima: Quod ratio analogata non debet solum reperiri in uno analogato formaliter et in aliis per denominationem, sed in omnibus formaliter suo modo. Secunda: Quod non debet unum poni in definitione aliorum. Tertia: Quod possunt habere conceptum unum unitate imperfecta et secundum quid, quæ dicitur unitas proportionalis, quæ ex parte objecti se tenet.

Igitur circa duas præcipuas conditiones unde aliæ pendent difficultas est: an ita sit quod necessario requirantur ad istas analogias constituendas. Aliqui enim recentiores censent in analogis attributionis posse salvari quod ratio significata non solum intrinsece sit in principali analogato, sed etiam in aliis analogatis, dependenter tamen ab illo primo analogato. E contra vero ad analogiam proportionalitatis dicunt semper requiri aliquid attributionis vel metaphoræ. Et hoc sequitur ex primo, quia existimant analogiam attributionis dari hoc ipso quod una forma invenitur per prius in uno et per posterius in alio, etiam si intrinsece sit in utroque. Ita P. Suarez, disput. xxiii Metaph., sect. iii, quem alii sequuntur; et videri potest Cabero, tract. iv, disp. ii, dub. iii.

Fundamentum primæ partis est, quia in ente et aliis, quæ secundum intrinsecam denominationem dicuntur de inferioribus, potest inveniri analogia attributionis, ergo illa conditio non est requisita. Antecedens constat primo ex D. Thoma, qui in bono et vero analogiam attributionis agnoscit respectu divinæ veritatis et creatæ, ut patet in 1 p., quæst. xvi, art. vi; et qu. vi, art. iv; Et idem de ente respectu Dei et creaturarum docet, 1 Contra Gentiles, c.